

Kaksi yritystä parantaa menneisyyttä

Anna Ripatti: Jac. Ahrenberg ja historian perintö. Restauraointisuunnitelmat Viipurin ja Turun linnoihin 1800-luvun lopussa. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 118, Helsinki 2011. 285 s.

Anna Ripatin taidehistorian alaan kuuluva väitöskirja käsittelee kahden linnan toteuttamatta jääneitä restaurointisuunnitelmia 1800-luvun lopulla. Tätä hyvin historiallista aihetta on lähestytty tavalla, joka tekee siitä ajankohtaisen ja tarpeellisen myös nyky-Suomessa, missä jatkuvasti kyseenalaistetaan julkisten varojen käyttö taloudellisesti tuottamattomiin vanhoihin rakennuksiin tai museoihin ja missä historiallisesti merkittävän kohteen yhteiskunnallinen arvo mitataan kävijöiden määrällä. Entä jos todettaisiinkin, että isien perintö on vain pakko säilyttää?

Väitöskirjan aiheenvalinta on ollut ennakkoluuloton. Arkkitehti ja kirjailija Jac. Ahrenbergia (1847–1914) on varsinkin hänen restaurointisuunnitelmiansa takia totuttu pitämään historian lumoissa olleena haihattelijana ja erikoisena henkilönä. Asenteet ovat osaksi peräisin jo Ahrenbergin aikalaisilta. Myöhemmin asennoitumiseen on vaikuttanut mm. se, että Ahrenbergin laajaa ammatillista ja fiktiivistä kirjallista tuotantoa on luettu vain osittain. Esimerkiksi muutama artikkelit hänen Människorsom jag kânt -muistelmateoksessaan ovat virheellisesti päässeet dominoimaan kuvaa Ahrenbergin henkilöstä ja ajattelusta. Vaikka Anna Ripatti on rajannut oman työnsä Ahrenbergin kahteen toteuttamatta jääneeseen restaurointisuunnitelmaan, hän on tar-

kastellut niitä hyvin laajassa kontekstissa ja ottanut huomioon kaikki relevantit Ahrenbergin kirjoituksetkin. Tältä osin kuva Ahrenbergista arkkitehtina ja kulttuurivaikuttajana täsmennyä.

Kuten teoksessa ilmoitetaan, kysymys ei siis ole Ahrenbergin koko elämäntyötä koskevasta monografiasta. Kohteena ovat Ahrenbergin restaurointisuunnitelmat Viipurin ja Turun linnoja varten. Molemmat tehtiin 1800-luvun lopulla. Tässä suhteessa tutkimus liittyy moneen taidehistorian ja historian tutkimusalaan ja osallistuu niihin. Ensimmäisenä mainittakoon jo muutamia vuosikymmeniä Euroopassa ja Yhdysvalloissa jatkunut kiinnostus historismin piiriin luettavaa 1800-luvun loppupuolen arkkitehtuuria kohtaan. Suomessa tämän tutkimuksen varhaisia pioneereja olivat 1980-luvulla Eeva Maija Viljo ja Ville Lukkarinen. Myöhemmin tähän liittyvää kirjallisuutta on julkaistu niin paljon, että relevantin tutkimuskirjallisuuden valinnassa tarvitaan suurta kriittisyyttä.

Toisena mainittakoon kansallisuusliikkeiden ja yleisemmin nationalismin historia yleensä ja erityisesti näiden ilmeneminen kuvataiteissa ja arkkitehtuurissa. Nationalismia eri tavoin koskeva tutkimus on lisääntynyt Suomessa ja ulkomailla 1990-luvulta lähtien valtavasti. Vaikuttaa melkein siltä, että julkaisujen mukana ilmiö on suurentunut: nykyään kirjoitetaan yhä helpommin 1800-luvun suuresta kansakunnan tai suomalaisuuden rakentamisprojektista, joka hallitsi melkein mitä toimintaa tahansa. Usein sorrutaan siihen metodiseen virheeseen, että tutkittavassa ilmiössä nähdään helposti sellaista, mitä tiedetään sen taustasta. Anna Ripatti on välttänyt tämän sudenkuopan. Hän on sijoittanut tutkimuksensa suomalaisen nationalismin ja kansakunnan rakentamisen mielestäni usein hapuilevaan ja katkeilevaan projektiin uskottaval-

la ja omiin lähteisiinsä pohjautuvalla tavalla. Samalla hän on tuonut esiin merkittäviä lisä Suomen nationalististen liikkeiden tutkimukseen.

Lisäksi väitöskirja täydentää olemassa olevia tietojamme kulttuuri-perinnön hoidon ja restauroinnin historiasta Suomessa. Molempien linnojen restaurointisuunnitelmien yksityiskohtainen tarkastelu tuo esiin laajan ja moniäänisen toimijoiden ryhmän. Siihen kuuluvat visionäärinen pääsuunnittelija, hänen taustallaan yleisten rakennusten yllähallitus, toisaalta muinaistieteellisen toimikunnan arkeologit ja edelleen Helsingin kulttuurieliitti ja valtakunnalliset sanomalehdet. Viipurin ja Turun kaupunkien päättäjät, asukkaat, museoväki ja paikalliset lehdet osoittivat suurta historia-tietoisuutta ja kiintymystä omia linnojaan kohtaan. Paikallisten keskustelujen huolellinen läpikäynti on yksi väitöskirjan ansioista.

Sekä Viipurin että Turun linnojen restaurointien yhteydessä kohteille yritettiin luoda mieluisimmin tuottavaa käyttöä, joka turvaisi niiden säilymisen (tilanne on sama nykyäänkin). Esillä olivat sekä nähtävyyttä että museokäyttöä. Väitöskirja täydentää myös suomalaista ja kansainvälistä vielä kovin fragmentaarista museohistoriaa. Ensimmäinen yleisteos Suomen museoiden historiasta julkaistiin viime vuonna. Se loi vasta puitteet monien museoiden, esimerkiksi Suomen kansallismuseon historian kirjoittamiselle. Lisäksi väitöskirjassa tuodaan esiin hyödyllisiä käsitteitä, kuten isien perinnön vaalimisen pakko ja Ernest Renanin mukaan esi-isien kultti sekä Leena Valkeapään aiemmin esiin tuoma neljäs käsky. Kaikki liittyvät olennaisesti kiinteän ja irtaimen kulttuuriperinnön säilyttämisen historiaan. Lisäksi niillä olisi käyttöä nykyäänkin.

Restaurointihankkeiden lisäksi Jac. Ahrenberg suunnitteli yleisten rakennusten yllähallituksen arki-

tehtinä ja yksityisesti useita uudisrakennuksia seuraten niissä ajan uusimpia arkkitehtuurin suuntia ja käyttäen myös uusinta tekniikkaa, mm. teräsbetonirakenteita. Hänen koulurakennuksiaan, esimerkiksi Helsingin Normaalilyseon rakennusta, voidaan luonnehtia rationalistiseksi, vaikka sen ulkoarkkitehtuurissa onkin nähtävissä historiallisten tyylien aiheita. Jac. Ahrenbergin eri yhteyksissä kirjoittamat analyysit sekä vanhemmasta että aikansa modernista arkkitehtuurista olivat teräviä. Kun Ahrenbergin sukutaustaa ja elämänvaiheita on joka tapauksessa käsitelty erityisesti luvussa, olisin pitänyt tarpeellisena edes lyhyttä luonnehdintaa tämän toiminnasta luovana arkkitehtina. Ahrenbergin tapaus nimittäin nostaa esiin yleisemmän ja yhä edelleen olemassa olevan kysymyksen restaurointien tai peruskorjausten suunnittelijoista, jotka ovat lähes aina samalla luovia arkkitehteja. Restaurointeihin sisältyy silloin lähes aina pyrkimys parantaa historiallisten faktojen ja säilyneen rakennuksen muodostama kokonaisuutta.

Väitöskirja on problematisoitu älykkäästi ja tehty äärimmäisen huolellisesti sekä hämmästyttävällä sitkeydellä. Viipurin ja Turun linnojen restaurointisuunnitelmien eteneminen ja niiden taustat on selvitetty laajan asiakirja-aineiston, yksityiskirjeenvaihdon ja paikallislehtien avulla ihailtavalla tarkkuudella. Väitöskirja palvelee epäilemättä myös paikallishistoriallista tutkimusta. Ainoana lukemista haittaavana ongelmana pidän Viipurin ja Turun linnojen restaurointihistorioiden sijoittamista kuitenkin lähdeviiteillä varustettuihin liitteisiin, jotka vievät 264 sivun pituudesta päätekstistä yhteensä 52 sivua. Toisaalta pidän tärkeänä sitä, että nämä huomattavalla työllä hankitut tiedot esitetään ja löytyvät juuri tästä teoksesta. Tulevia tutkijoita ilahduttavat varmasti myös anteliaat sitaatit hankalasti

löydettävistä arkistolähteistä ja paikallislehdistä.

Kokonaisuudessaan väitöskirja on harvinaisen pitkälle viimeistelty. Tutkittava aihe, kaksi toteuttamatta jäänyttä restaurointisuunnitelmaa, on käsitelty tyhjentävästi. Samalla nämä tapaustutkimukset valottavat laajasti ja myös kansainvälisessä kontekstissa 1800-luvun jälkipuolen arkkitehtuuriajattelua ja tuolloin kehitysvaiheessa ollutta rakennusten restaurointia innostavalla ja uusilla tutkimuksilla generoivalla tavalla.

– RITVA WÄRE